

Utveckling av gemensam informationsstruktur inom socialtjänsten

Plan för fortsatt arbete och samordning

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnr 2012-1-29

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, januari 2012

Förord

Socialstyrelsen har föreslagit former för hur nationell samordning, förvaltning och fortsatt utveckling av den gemensamma informationsstrukturen i vård och omsorg ska hanteras av myndigheten. Denna rapport beskriver socialtjänstens del i den gemensamma informationsstrukturen och Socialstyrelsens plan för fortsatt utveckling, införande och användning.

Följande personer har medverkat vid framtagning av denna rapport: Ann-Helene Almborg, Maria Bratt, Kristina Bränd Persson och Ulla Gerdin, Socialstyrelsen samt konsult Torsten Lundmark.

Lars-Erik Holm
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Uppdraget och dess resultat	8
Inledning	9
Bakgrund	9
Regelverk	10
Uppdraget och dess genomförande	11
Uppdragets genomförande	11
Kostnadsberäkning	11
Arbetets inriktning och utgångspunkter	12
Exempel på utvecklingsbehov i socialtjänsten	12
Den gemensamma informationsstrukturens bidrag till utvecklingen	12
Kommunal vård och omsorg om äldre personer	13
Plan för fortsatt arbete	15
Avslutat och pågående arbete	15
Nationellt fackspråk inom socialtjänsten	16
Plan för tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten	18
Utbildningsmaterial	19
Stöd för införande	19
Uppföljning	20
Förvaltning	20
Mål för det nationella arbetet och samordningen	20
Åtgärder för att underlätta införande	22
Referenser	24

Sammanfattning

Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation innebär att varje behov av information är tillgodosett. Dokumentationen ska vara strukturerad så att den kan vara

- utgångspunkt för vård, stöd och behandling av en enskild individ
- underlag för patientens eller omsorgstagarens ställningstagande
- fullvärdig som underlag för uppföljning på olika nivåer för grupper av patienter och omsorgstagare
- lämplig som kompletterande underlag för beslutsstöd
- av en kvalitet som kan utgöra underlag för forskning
- tillräckligt specifik för juridisk bedömning av den enskilda processen.

Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att ta ett nationellt samordningsansvar för en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation och har lämnat ett förslag till regeringen som beskriver fortsatt förvaltning och finansiering av den gemensamma informationsstrukturen. Denna samordning är en förutsättning för att nå ovanstående mål med en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. I uppdraget ingår att vidareutveckla den nationella informationsstrukturen och det nationella fackspråket för användning inom socialtjänsten. Det ingår också att underlätta för vårdgivare och utförare inom socialtjänsten att införa och använda en nationell informationsstruktur och ett nationellt fackspråk. I denna rapport beskrivs den del av samordningsuppdraget som gäller gemensam informationsstruktur i socialtjänsten och dess närliggande områden.

Gemensam informationsstruktur för socialtjänsten

Nationell informationsstruktur, nationellt fackspråk och tillämpad informationsstruktur utgör tillsammans insatsområdet gemensam informationsstruktur, i regeringens strategi för e-hälsa. Detta insatsområde ska bidra till utveckling av en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Socialtjänstens verksamheter och informationsbehov är inte tillräckligt beskrivna för att kunna verifieras i den nationella informationsstrukturen. Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting har därför under perioden 2010–2011 slutfört en kompletterande beskrivning och analys av socialtjänstens övergripande informationsstruktur. Syftet är att säkerställa att den nationella informationsstrukturen omfattar både hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens behov.

En gemensam informationsstruktur för socialtjänsten kommer att ha betydelse för utvecklingen inom socialtjänsten på följande sätt:

- Den underlättar dokumentation och bedömningar av den enskildes behov, önskemål och prioriteringar på ett enhetligt och strukturerat sätt. Genom att behov och mål är dokumenterade enligt ett entydigt fackspråk kan resultatet för den enskilde följas upp och jämföras.
- Den underlättar och säkerställer informationsöverföring så att rätt behörig person får rätt information när den behövs. Informationsstrukturen underlättar att samverkan sker mellan olika vård- och omsorgsgivare inom ramen för gällande regelverk.
- Den underlättar verksamhetsuppföljning på lokal, regional och nationell nivå vilket är grunden för ett ständigt förbättringsarbete.
- Den underlättar insamling av uppgifter till öppna jämförelser, officiell statistik och register direkt från den individbaserade dokumentationen.

Uppdraget och dess resultat

Inom detta uppdrag har Socialstyrelsen tagit fram underlag för att förvalta och vidareutveckla den nationella informationsstrukturen som beskriver kärnprocessen inom socialtjänstens olika verksamhetsområden. Vi har också planerat för hur arbetet med att säkerställa att det nationella fackspråket motsvarar behov av begrepp, termer, klassifikationer och kodverk inom socialtjänstens olika verksamhetsområden ska bedrivas. Även arbete med att ta fram en tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten pågår och beskrivs i denna rapport. Vi har också tagit fram en preliminär plan för att ge stöd till kommunerna att införa den gemensamma informationsstrukturen.

Mål för kommande arbete

Socialstyrelsens mål för utveckling och användning av gemensam informationsstruktur inom socialtjänsten under perioden 2012–2016 är följande:

- En övergripande tillämpad informationsstruktur för hela socialtjänsten har tagits fram.
- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar inom socialtjänstens sju avgränsade områden samt för den kommunala hälso- och sjukvården är färdigställda. Införande och utbildning har påbörjats.
- Det nationella fackspråket täcker socialtjänstens behov av begrepp, termer och klassifikationer.
- Det finns riktlinjer och anvisningar om hur gemensam informationsstruktur kan införas och användas inom socialtjänsten.
- Berörda inom socialtjänsten har tillgång till riktlinjer, metodbeskrivningar, vägledningar, verktyg, mallar och utbildningsmaterial som stöd för införande av gemensam informationsstruktur.
- Socialtjänsten har tillräcklig kunskap om den gemensamma informationsstrukturen för att kunna ställa rätt krav vid upphandling av it-system.
- Öppna jämförelser, officiell statistik och andra kunskapsunderlag har kompletterats med beskrivningar utifrån den gemensamma informationsstrukturen för den information som utgör underlag för uppföljning.

Inledning

Socialstyrelsen ska ta ett nationellt samordningsansvar för en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation i hälso- och sjukvård och socialtjänst. Socialstyrelsen ska även underlätta för vårdgivare och utförare inom socialtjänsten att införa och använda en nationell informationsstruktur och ett nationellt fackspråk. Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation innebär att varje behov av information är tillgodosett. Dokumentationen ska vara strukturerad så att den kan vara

- utgångspunkt för vård, stöd och behandling av en enskild individ
- underlag för patientens eller omsorgstagarens ställningstagande
- fullvärdig som underlag för uppföljning på olika nivåer för grupper av patienter och omsorgstagare
- lämplig som kompletterande underlag för beslutsstöd
- av en kvalitet som kan utgöra underlag för forskning
- tillräckligt specifik för juridisk bedömning av den enskilda processen.

Bakgrund

Socialstyrelsen har i slutrapporterna för projekten Nationell informationsstruktur och Nationellt fackspråk för vård och omsorg [1] [2] beskrivit två av den gemensamma informationsstrukturens grundförutsättningar. Det nationella fackspråket ger förutsättningar för ett entydigt och enhetligt innehåll till vård- och omsorgsdokumentationen. Den nationella informationsstrukturen innehåller generiska modeller och beskrivningar (process-, flödes-, begrepps- och informationsmodeller) av kärnprocessen i vård och omsorg och den typ av information som behövs i processen – både för omhändertagandet av en individ och för uppföljning och kunskapsstyrning. Parallellt med detta arbete har Center för eHälsa i samverkan (CeHis) utvecklat metoder under samlingsnamnet tillämpad informationsstruktur. Den tillämpade informationsstrukturen beskriver informationsbehovet för en viss verksamhet med hjälp av det nationella fackspråket, så att det går att tillämpa i it-lösningar via ett regelverk för tillämpad informationsstruktur. Arbetet med att ta fram en tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten pågår och beskrivs i denna rapport.

Tillsammans utgör nationell informationsstruktur, nationellt fackspråk och tillämpad informationsstruktur insatsområdet gemensam informationsstruktur i regeringens strategi för e-hälsa. Detta insatsområde ska bidra till utveckling av en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Förslag till nationell samordning

Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att samordna den gemensamma informationsstrukturen för socialtjänst och hälso- och sjukvård [3]. I rapporten där de föreslagna formerna för detta beskrivs redovisar vi vårt förslag som syftar till att etablera förvaltningen och den nationella samordningen av den gemensamma informationsstrukturen. Förslagen visar hur vi avser att förvalta, samordna och utveckla den gemensamma informationsstrukturen för både hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Socialstyrelsen anser att det krävs en samlad förvaltningsorganisation som omfattar nationell informationsstruktur och nationellt fackspråk som Socialstyrelsen hittills ansvarat för, samt delarna i den tillämpade informationsstrukturen som utvecklats av CeHis. Även den fortsatta utvecklingen och förvaltningen av socialtjänstens informationsstruktur ingår i samordningsansvaret. Socialstyrelsen har föreslagit att myndigheten ska få ansvaret för förvaltningsorganisationen. För att säkra externa aktörers inflytande och insyn i arbetet har vi föreslagit att ett råd ska inrättas vars främsta uppgift är att göra principiella ställningstaganden som ska vägleda Socialstyrelsen inför beslut om förvaltningsorganisationens arbete.

Regelverk

Med socialtjänst avses i första hand den verksamhet som regleras genom bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453) SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, samt personlig assistans som utförs med assistansersättning som regleras i 51 kap. socialförsäkringsbalken. Socialtjänsten avser även handläggning av ärenden som rör adoptioner, faderskap, vårdnad, boende och umgänge enligt föräldrabalken (1049:381).

Den verksamhet som bedrivs inom socialtjänsten styrs av flera andra lagar, förordningar och författningar som har betydelse för utvecklingen av en gemensam informationsstruktur. Bestämmelser som syftar till att tillgodose den enskildes rättssäkerhet finns i tryckfrihetsförordningen (1949:105), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), personuppgiftslagen (1998:204) och lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter som styr socialtjänstens verksamhet inom området ändamålsenlig och strukturerad dokumentation. Dessa är

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:5) om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2006:11) om ledningssystem för kvalitet i verksamhet enligt SoL, LVU, LVM och LSS. Dessa föreskrifter och allmänna råd upphävs när Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete träder i kraft 1 januari 2012.

Uppdraget och dess genomförande

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att i nära samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) vidareutveckla den nationella informationsstrukturen och det nationella fackspråket för användning inom socialtjänsten. Uppdraget redovisas i denna rapport främst genom en beskrivning av planerade och föreslagna åtgärder på socialtjänstens område. Resultatet av uppdraget ska utgöra ett underlag för uppdraget att ta ett nationellt samordningsansvar för en ändamålsenlig och strukturerad dokumentation i svensk hälso- och sjukvård och socialtjänst som Socialstyrelsen har rapporterat till regeringen i november 2011 [3]. Där föreslås en förvaltningsorganisation och beslutsstruktur som gäller både hälso- och sjukvården och socialtjänsten. De kostnader som redovisas i den rapporten gäller både hälso- och sjukvård och socialtjänst och omfattar därmed de insatser som redovisas här.

Uppdragets genomförande

Underlag till den fortsatta planeringen som redovisas i denna rapport har inhämtats genom intervjuer, diskussionsgrupper, intern förankring, enkäter till deltagare i regionala konferenser, enkäter till kommunerna och testutbildning i samarbete med Kommunförbundet Skåne.

Planeringen bygger även på Socialstyrelsens erfarenheter från arbetet med

- en nationell modell för att stödja ett systematiskt arbetssätt och en strukturerad dokumentation i socialtjänsten
- fortsatt utveckling av nationellt fackspråk för socialtjänsten
- kompletterande beskrivning och analys av nationell informationsstruktur
- förstudie om en plan för samordnad utveckling, förvaltning och införande av gemensam informationsstruktur samt kostnadsberäkningar.

Kostnadsberäkning

Planeringen som redovisas i denna rapport ligger till grund för de kostnadsberäkningar som gäller utveckling och förvaltning av gemensam informationsstruktur för socialtjänsten och som återfinns i Socialstyrelsens slutrapport för det övergripande samordningsuppdraget. Kostnader för regionalt och lokalt införande har inte beräknats i detta uppdrag. I uppdraget har inte ingått att genomföra de föreslagna åtgärderna.

Arbetets inriktning och utgångspunkter

Exempel på utvecklingsbehov i socialtjänsten

Socialstyrelsens tillsynsrapport från 2011 [4] visar ett antal brister som behöver åtgärdas inom socialtjänstens olika verksamhetsområden. Tillsynsrapporten visar exempelvis att verksamheterna inte lever upp till målformuleringarna i SoL om personens rätt till inflytande över vardagstillvaron och att få individuella sociala behov tillgodosedda.

Tillsynen beskriver även att omsorgen är alltför kollektiv på många särskilda boenden, vilket begränsar möjligheterna att låta den enskildes behov och intressen styra verksamheten. Det rapporteras vissa brister i dokumentationen i genomförandet inom dessa verksamheter, till exempel saknas det uppgifter om hur insatserna ska genomföras samt uppgifter om mål och uppföljning. För att komma till rätta med brister som dessa krävs att kommunledningarna säkerställer att verksamheterna bedrivs enligt gällande regler. Därutöver kan Socialstyrelsen ge stöd i såväl handläggningen som i utförandet av insatser genom att stödja införande av ett systematiskt arbetssätt och en strukturerad dokumentation.

I många verksamheter inom missbruks- och beroendevården saknas enligt tillsynen en tydlig styrning och uppföljning från huvudmännen såväl inom hälso- och sjukvård som socialtjänst.

Den 1 januari 2010 infördes en ny bestämmelse i 2 kap. 7 § SoL om att kommunen tillsammans med landstinget ska upprätta en individuell plan när den enskilde har behov av insatser från både hälso- och sjukvård och socialtjänst. Den nya bestämmelsen har dock ännu inte fått genomslag i granskade kommuner och landsting.

Socialstyrelsens tillsyn visar även att fullständiga genomförandeplaner, som är grunden för en individuell planering och ett individualiserat arbetssätt, fortfarande saknas i många LSS-boenden.

Den gemensamma informationsstrukturens bidrag till utvecklingen

En gemensam informationsstruktur kommer att ha betydelse för utvecklingen inom socialtjänsten utifrån de behov som beskrivs ovan på följande sätt.

- Den underlättar dokumentation och bedömningar av den enskildes behov, önskemål och prioriteringar på ett enhetligt och strukturerat sätt. Genom att behov och mål är dokumenterade enligt ett entydigt fackspråk kan resultatet för den enskilde följas upp och jämföras.
- Den underlättar och säkerställer informationsöverföring så att rätt behörig person får rätt information när den behövs. Informationsstrukturen

underlättar att samverkan sker mellan olika vård- och omsorgsgivare inom ramen för gällande regelverk.

- Den underlättar verksamhetsuppföljning på lokal, regional och nationell nivå vilket är grunden för ett ständigt förbättringsarbete.
- Den underlättar insamling av uppgifter till officiell statistik, register och öppna jämförelser direkt från den individbaserade dokumentationen.

Sammantaget får informationsstrukturen en betydelse för att skapa en mer behovsorienterad socialtjänst eftersom utredningarnas kvalitet förbättras och former för planering och uppföljning på individnivå utvecklas. Informationsstrukturen har också betydelse för arbetet mot en evidensbaserad praktik eftersom förutsättningarna för forskning och lokala uppföljningar om insatsernas effekter förbättras genom en mer strukturerad dokumentation.

Kommunal vård och omsorg om äldre personer

Uppgifter om personer som erhållit hälso- och sjukvård som kommunen ansvarar för enligt 18 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), samt uppgifter om personer som fått biståndsbeslutade insatser enligt 4 kap. 1 § SoL rapporteras som underlag till Socialstyrelsens officiella statistik. Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla denna statistik och förbättra möjligheter till uppföljning genom det pågående uppdraget Öppna jämförelser för vård och omsorg om äldre. En förbättrad uppföljning på nationell nivå kräver att kommuner och landsting utvecklar sina lokala system för dokumentation och uppföljning. För att kunna mäta och följa utvecklingen är det därför nödvändigt att utveckla information kring behov, beslutade insatser och genomförda insatser.

År 2008 inleddes ett samarbete inom ramen för regeringsuppdraget Nationellt fackspråk för vård och omsorg [2] för att utveckla enhetlig och entydig beskrivning av äldres behov, beslutade, planerade och genomförda insatser respektive åtgärder samt uppföljning och utvärdering av resultat inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården, och den hemsjukvård som kommunen ansvarar för. Inom dessa verksamhetsområden kan de äldres behov beskrivas på ett likartat sätt, medan sättet att tillgodose dessa behov skiljer sig åt enligt socialtjänstlagen respektive hälso- och sjukvårdslagen. För att informationen ska kunna dokumenteras och återanvändas för olika syften förutsätts även en nationell informationsstruktur för vård och omsorg som gör att it-systemen kan stödja effektiv och säker informationshantering. Genom att utgå från gällande lagstiftning, användning av den nationella informationsstrukturen och utvecklad beskrivning av behov och insatser med nationellt fackspråk bidrar det pågående utvecklingsarbetet till förutsättningarna för att grundläggande information ska finnas tillgänglig.

Resultatet av utvecklingsarbetet kring äldres behov och insatser är en modell som omfattar ett systematiskt arbetssätt och strukturerad individbaserad dokumentation som ska stödja huvudmännens möjligheter till uppföljning på individ- och gruppnivå. Modellen gör det möjligt för såväl handläggare som olika utförare av äldreomsorg att dokumentera information som avser ansökan, aktuellt tillstånd, mål, bedömt behov, beslutade, planerade och

genomförda insatser. Modellen gör det även möjligt att på ett enhetligt och strukturerat sätt dokumentera uppföljningen av resultat, måluppfyllelse och den äldre personens upplevelse av kvalitet. En rapport som beskriver modellen och utvecklingsarbetet publiceras av Socialstyrelsen under januari 2012.

Plan för fortsatt arbete

Socialstyrelsen har tagit fram ett förslag till fortsatt arbete med att utveckla och förvalta den gemensamma informationsstrukturen och dess delar med tillämpning för socialtjänstens olika verksamhetsområden. Planen bygger på tidigare och pågående arbeten och på de utvecklingsbehov som Socialstyrelsen identifierat i sin tillsyn.

Utöver etablering av samordnad förvaltning och utveckling av den gemensamma informationsstrukturen för vård och omsorg omfattar utvecklingsarbetet som rör socialtjänsten och närliggande områden följande huvudsakliga aktivitetsområden:

- komplettering av det nationella fackspråket med anpassning för tillämpning i nationella informationsmallar
- förvaltning och vidareutveckling av den nationella informationsstrukturen som beskriver kärnprocessen inom socialtjänstens olika verksamhetsområden
- utveckling av en tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten
- översiktlig plan för att ge stöd till kommunerna att införa den gemensamma informationsstrukturen.

Avslutat och pågående arbete

Nationell informationsstruktur i socialtjänsten

Socialtjänstens verksamheter och informationsbehov är inte tillräckligt beskrivna för att kunna verifieras i den nationella informationsstrukturen. Socialstyrelsen och SKL har därför under perioden 2010–2011 slutfört en kompletterande beskrivning och analys av socialtjänstens övergripande informationsstruktur enligt den metod som utvecklats inom projektet Nationell informationsstruktur. Syftet är att säkerställa att den nationella informationsstrukturen omfattar både hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens behov.

Arbetet har genomförts tillsammans med verksamhetsföreträdare, representanter från SKL och sakkunniga på Socialstyrelsen.

Analysen av det underlag som har tagits fram pågår och kan medföra behov av revidering i delar av den nationella informationsstrukturen under 2012. Därmed läggs grunden för förvaltning och löpande uppdatering av nationell informationsstruktur. Beslut om revidering av informationsstrukturen tas av Socialstyrelsen.

En särskild rapport som beskriver detta underlag kommer att publiceras i februari 2012.

Nationellt fackspråk inom socialtjänsten

För att Socialstyrelsen ska kunna utöva sitt nationella samordningsansvar behöver det nationella fackspråkets grundelement i form av termbanken, klassifikationer och Snomed CT¹ kompletteras och kvalitetssäkras genom användning för att säkerställa att de täcker behoven inom olika områden inom vård och omsorg, bland annat socialtjänstens olika delområden.

Avsikten är att nationellt överenskomna begrepp, termer och klassifikationer ska användas i det praktiska vård- och omsorgsarbetet, i den officiella statistiken samt i forskning och utveckling. Metoder för att vidareutveckla och förvalta källor i det nationella fackspråket beskrivs i en tidigare publicerad rapport [5].

Socialstyrelsen har påbörjat arbetet med att beskriva ett verksamhetsnära nationellt fackspråk för socialtjänsten. Arbetet ska ge konkret underlag för att möjliggöra kommande tillämpningar inom socialtjänsten, men också bidra till vidareutveckling av ett nationellt fackspråk som omfattar både hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens behov. Arbetet med det verksamhetsnära fackspråket inom socialtjänsten och närliggande områden kommer att genomföras successivt de närmaste åren i samband med att olika tillämpningsområden kartläggs.

Socialstyrelsens termbank

För att Socialstyrelsen ska kunna utöva sitt nationella samordningsansvar för terminologier inom vård och omsorg behöver Socialstyrelsens termbank utökas med fler begrepp och termer med definitioner inom socialtjänstens olika områden. Avsikten är att nationellt överenskomna begrepp och termer ska användas i det praktiska vård- och omsorgsarbetet, i den officiella statistiken samt i forskning och utveckling.

Innehållet i termbanken fylls på successivt utifrån verksamheternas behov av att få klarhet kring vissa termer och bakomliggande begrepp. Det gäller även det fortsatta arbetet inom socialtjänsten vilket förväntas ge underlag för komplettering eller revidering av termbankens innehåll.

Klassifikationer

Nationella utvecklingsarbeten bör använda samma principer oavsett om användningsområdet är socialtjänsten eller hälso- och sjukvården. Inom områden där det finns internationella statistiska konventioner bör dessa tillämpas nationellt när det är möjligt. Genom att utveckla och tillhandahålla ändamålsenliga klassifikationer och kodverk för statistiska beskrivningar och jämförelser bidrar Socialstyrelsens arbete till utvecklingen av kunskapsbaserade hälsoinformationssystem.

I dag finns ICF, WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, samt barn- och ungdomsversionen (ICF-CY) för att beskriva hälsa och hälsorelaterade tillstånd. Ett av syftena med ICF är att skapa ett gemensamt språk mellan professioner, verksamheter och organisationer. WHO har initierat en uppdateringsprocess för ICF vilket innebär att det

---

¹ Systematized Nomenclature of Medicine, Clinical Terms

kommer att behövas en mer aktiv bevakning av denna utveckling än tidigare för att säkerställa att nationella tillämpningar följer internationella överenskommelser.

Inom socialtjänsten ska den enskildes behov beskrivas. ICF kan användas för att beskriva hälsotillstånd, sätta mål, bedöma behov och följa resultat. ICF kan även användas för att kategorisera inom vilket område som ansökan om bistånd eller begäran om särskilt stöd gäller. ICF har prövats för detta ändamål inom ramen för arbetet med att utveckla en modell för att beskriva äldres behov och insatser (beskrivs under rubriken Kommunal vård och omsorg om äldre personer). För närvarande använder mer än hälften av alla landets kommuner ICF som gemensam terminologi inom den kommunala hälso- och sjukvården. Under våren 2012 kommer ett urval av ICF och Klassifikation av vårdåtgärder (KVÅ) att tas fram för att beskriva behov och åtgärder för användning i den lokala dokumentationen.

Inom Socialstyrelsen pågår ett utvecklingsarbete för att ta fram en nationell klassifikation av sociala insatser för att stödja bland annat statistik och uppföljning inom socialtjänsten (öppna jämförelser). Detta utvecklingsarbete ska samordnas med övrig nationell utveckling av klassificering av åtgärder inom hälso- och sjukvården samt på sikt även WHO:s pågående utvecklingsarbete för en internationell klassifikation för hälsointerventioner (ICHI). Inriktningen är att Socialstyrelsen ska tillhandahålla statistiska klassifikationer som är heltäckande inom sina respektive tillämpningsområden och som utvecklas, kvalitetssäkras och tillhandahålls på ett likartat sätt. Det gäller även nya sådana som avser verksamhet inom bland annat socialtjänstens område. Ett förslag till en nationell klassifikation av sociala insatser ska färdigställas under 2012 för att därefter prövas i verksamheter inom socialtjänsten.

Olika typer av kodverk hjälper till att strukturera dokumentationen och underlättar sökbarhet i datoriserade informationssystem, och de fyller en central funktion som sorteringsgrund och urval för statistik. Exempel på vanligt förekommande kodverk avser kön, socioekonomisk tillhörighet, boendeform och livsstilsfaktorer. Socialstyrelsen ansvarar för vissa kodverk som ska användas för inrapportering till bland annat register över socialtjänstinsatser och för datainsamling via enkäter inom olika områden. Socialstyrelsen kommer att 2012-2013 ta fram en plan för att säkerställa att de kodverk som behövs inom socialtjänstens kärnverksamhet är beskrivna och finns tillgängliga. Detta arbete ska bedrivas samordnat med övriga relevanta kodverk som används generellt eller specifikt inom bland annat hälso- och sjukvården.

Snomed CT

Socialstyrelsen konstaterade i slutrapporten från projektet Nationellt fackspråk för vård och omsorg [2] att Snomed CT för närvarande inte täcker socialtjänstens verksamhetsområde. En uppgift i det fortsatta arbetet är därför att se till att Snomed CT utvecklas på den punkten för att bli användbar som en gemensam grund för den verksamhetsnära strukturerade dokumentationen inom socialtjänsten och närliggande områden. Komplettering med

socialtjänstens begrepp och termer är också ett målområde för det internationella utvecklingsarbetet med innehållet i Snomed CT.

Under de senaste åren har Socialstyrelsen fått flera uppdrag inom socialtjänstområdet, där bland annat begreppsanalys och termarbete ingår som en del av genomförandet. Dessa och kommande uppdrag kommer att resultera i ett antal definierade begrepp och rekommenderade termer som ska integreras i den svenska versionen av Snomed CT. Detta utvecklingsarbete ska göras på nationell nivå. Ett undantag är begreppen i ICF som utgör en internationell språklig resurs inom vård och omsorg och därför måste utvecklingen samordnas med övrigt internationellt arbete.

Ett samarbetsprojekt mellan WHO och IHTSDO² planeras kunna starta 2012 för att de gemensamt ska utarbeta en metod för beskrivning av begreppen i källorna Snomed CT och ICF. Den svenska tillämpningsmodellen kan bidra till detta arbete som på sikt innebär att ICF-klassifikationens begrepp och den bakomliggande biopsykosociala beskrivningsmodellen kan bli representerade i begreppssystemet.³

Socialstyrelsen bör medverka i internationellt utvecklingsarbete som rör ICF och Snomed CT för att stödja den planerade användningen inom bland annat socialtjänsten och närliggande områden.

Plan för tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten

Det saknas en nationell verksamhetstillämpad informationsstruktur för socialtjänsten som motsvarar den som utarbetats och nu prövas inom ramen för CeHis ansvarsområde avseende hälso- och sjukvården. Den gemensamma informationsstrukturen för vård och omsorg ska kunna inrymma båda dessa tillämpningsområden.

Utvecklingen av en tillämpad informationsstruktur inom socialtjänsten ska kopplas samman med berörda processer för öppna jämförelser, officiell statistik, evidensbaserad praktik samt Socialstyrelsens arbete med att ta fram föreskrifter och allmänna råd.

Under kommande år inriktas utvecklingsarbetet på att ta fram en tillämpad informationsstruktur för socialtjänsten utifrån det underlag med process-, arbetsflödes-, begrepps- och informationsmodeller som tagits fram under perioden 2010–2011, baserat på den nationella informationsstrukturen. Arbetet omfattar fortsatt utveckling av arbetsflödes- och informationsmodellerna samt generella informationsmallar med relevanta delar av det nationella fackspråket. Principer och metoder för detta arbete ska vara desamma som motsvarande arbete som kommer att göras för hälso- och sjukvården parallellt. Detta arbete ska göras inom ramen för den föreslagna förvaltningsorganisationen för att säkerställa en samordnad utveckling med övrigt nationellt arbete.

---

² International Health Terminology Standards Development Organisation

³ ICF utgår från en biopsykosocial modell som förutsätter interaktion mellan fyra olika komponenter: kroppsfunktioner och kroppsstrukturer; aktiviteter; delaktighet; omgivningsfaktorer och personliga faktorer.

Under perioden 2012–2016 ska preciserade verksamhetsmodeller och informationsmallar tas fram inom socialtjänstens verksamhetsområden, enligt den föreslagna huvudsakliga ordningsföljden:

- Äldreomsorg
- Insatser för personer med funktionsnedsättning (både fysisk och psykisk)
- Stöd och service till vissa funktionshindrade samt personlig assistans som regleras i socialförsäkringsbalken
- Barn och unga
- Missbruks- och beroendevård
- Familjerätt
- Ekonomiskt bistånd.

Det utvecklingsarbete som Socialstyrelsen hittills genomfört har fokuserat på äldreomsorgen samt de delar som omfattar kommunal hälso- och sjukvård, i första hand därför att arbetet samordnats med de större uppdrag som Socialstyrelsen haft under perioden. Det fortsatta arbetet med de fem först uppräknade områdena ovan bedöms vara mest resurskrävande och täcker en mycket stor del av både socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård samt de områden där behoven av samverkan med hälso- och sjukvården är störst.

I samband med den kommande genomgången av socialtjänstens olika verksamhetsområden enligt de metoder som används (bland annat verksamhetsanalys av processer) inventeras och beskrivs det verksamhetsnära fackspråket inom respektive område. Detta grundarbete är en förutsättning för att kunna utveckla de nationella informationsmallar som är grunden för lokala och regionala tillämpningar av den gemensamma informationsstrukturen.

Förvaltningsorganisationen ska ansvara för att utveckla och förvalta de nationella informationsmallarna som ska utgöra referens för lokala tillämpningar, det nationella fackspråket, metoder och anvisningar.

Utbildningsmaterial

Den föreslagna förvaltningsorganisationen ska ansvara för att utbildningsmaterial tas fram och tillhandhålls.

Utbildning inom socialtjänsten ska bidra till kunskap om bland annat

- gemensam informationsstruktur
- nyttan med att använda gemensam informationsstruktur
- ett systematiskt arbetssätt i handläggnings-, utförar- och uppföljningsprocessen samt hur informationen ska dokumenteras strukturerat i processen inom respektive verksamhetsområde.

En plan för utbildning inom både socialtjänst och hälso- och sjukvård finns i Socialstyrelsens slutrapport för det övergripande samordningsuppdraget [3].

Stöd för införande

Socialstyrelsen föreslår att stöd till införande i första hand sker i form av lärande verksamhetsprojekt. Socialstyrelsens förvaltningsorganisation ska

medverka i praktiska verksamhetsprojekt tillsammans med kommuner och it-leverantörer, både för att ge stöd men även för att kunna återföra erfarenheter och kunskap. Verksamhetsprojekten ska också bidra till att ge Socialstyrelsen nödvändig kunskap om hur väl den gemensamma informationsstrukturens delar fungerar i förhållande till exempelvis de kvalitetskrav som ställs på dokumentationen.

Socialstyrelsen har planerat för utveckling och införande för perioden 2012–2016, men det kommer sannolikt att röra sig om mer än en femårsperiod beroende på vilka reella möjligheter som finns för kommuner att medverka. Tidsberäkningen förutsätter att kommuner och deras it-leverantörer är beredda att samarbeta med Socialstyrelsens förvaltningsorganisation och satsa resurser på det lokala utvecklingsarbetet.

Uppföljning

Nationell uppföljning av införande och användning av den gemensamma informationsstrukturen är en del av det nationella samordningsansvaret. I Socialstyrelsens slutrapport för det övergripande samordningsuppdraget beskrivs en plan för en sådan uppföljning som även ska gälla socialtjänsten.

Förvaltning

Socialstyrelsen tar ansvar för den fortsatta förvaltningen och utvecklingen av informationsinnehållet inom socialtjänsten som en del av myndighetens ansvar för att leda och samordna den gemensamma informationsstrukturen. Förvaltningsorganisationen ska ansvara för att utveckla och förvalta de nationella informationsmallarna som ska utgöra referens för lokala tillämpningar, det nationella fackspråket, metoder och anvisningar. I förvaltningens uppdrag ingår också att granska och godkänna tillämpningar av gemensam informationsstruktur inom socialtjänsten samt ett övergripande ansvar för utbildning. Förslagen om övergripande nationell samordning och förvaltningsorganisation finns i Socialstyrelsens slutrapport för det övergripande samordningsuppdraget [3].

Mål för det nationella arbetet och samordningen

2012

- En övergripande tillämpad informationsstruktur för hela socialtjänsten finns.
- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar avseende äldre personer är färdigställda. Införande och utbildning påbörjas.

2013

- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar avseende individer med funktionsnedsättning (både fysisk och psykisk) är färdigställda. Införande och utbildning påbörjas.

- Det finns regelverk och anvisningar om hur gemensam informationsstruktur kan införas och användas inom socialtjänsten.

2014

- Berörda inom socialtjänsten har tillgång till regelverk, metodbeskrivningar, vägledning, verktyg, mallar och utbildningsmaterial som stöd för införande av gemensam informationsstruktur.
- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar avseende individer med funktionsnedsättning respektive personlig assistans är färdigställda. Införande och utbildning påbörjas.

2015

- Socialtjänsten har tillräckligt stöd och tillräcklig kunskap om den gemensamma informationsstrukturen för att kunna ställa krav vid upphandling av it.
- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar för
  - barn och unga är färdigställda, införande och utbildning påbörjas
  - familjerätt avseende adoption och vårdnadsärende är färdigställda, införande och utbildning påbörjas
  - den kommunala hälso- och sjukvården samt den hemsjukvård som kommunerna ansvarar för är färdigställda, införande och utbildning påbörjas.

2016

- Preciserade verksamhetsmodeller med informationsmallar för missbruk och ekonomiskt bistånd är färdigställda. Införande och utbildning påbörjas.
- Det nationella fackspråket täcker socialtjänstens behov av begrepp, termer och klassifikationer.
- Öppna jämförelser, officiell statistik och andra kunskapsunderlag har kompletterats med beskrivningar utifrån den gemensamma informationsstrukturen för den information som utgör underlag för uppföljning.

Åtgärder för att underlätta införande

Ledning och styrning

Huvudmännen ska ha en strategi och en organisation för införande av ändamålsenlig och strukturerad dokumentation och det bör finnas en intern plan för utbildning av utbildare, handledare samt av vård- och omsorgspersonal. Den lokala planen bör ligga i linje med den nationella utvecklingsplanen.

En förutsättning för att huvudmännen och leverantörerna ska våga satsa på förändringsarbete och utveckling, är att det finns en stabil och långsiktig förvaltning och en tydlig ekonomisk ansvarsfördelning mellan staten och huvudmännen. Socialstyrelsen har i rapporten *Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation – underlag för nationell samordning och finansiering – slutrapport* [3] föreslagit att regeringen påskyndar införande och användning med olika resultatriktade ekonomiska incitament.

Öppna jämförelser, officiell statistik och register

Socialstyrelsen ansvarar för att data som ska samlas in till öppna jämförelser, officiell statistik och register är beskrivna i enlighet med den gemensamma informationsstrukturen.

Regelverk som stöd för införande

Socialstyrelsen har påbörjat ett arbete med att undersöka vilka möjligheter myndigheten har att ställa krav på att hälso- och sjukvården ska strukturera sin information i enlighet med den nationella informationsstrukturen samt utgå från det nationella fackspråket. Detta görs inom ramen för översynen av den nu gällande föreskriften om informationssäkerhet och journalföring i hälso- och sjukvården (SOSFS 2008:14). I samband med att det utvecklas en nationell informationsstruktur även för socialtjänsten kommer Socialstyrelsen att överväga om det finns förutsättningar för att reglera användningen av denna inom området samt hur det i så fall lämpligast kan ske.

Tillgängliggöra gemensam informationsstruktur

För att underlätta införandet av gemensam informationsstruktur krävs en bra distribution för att tillgängliggöra förvaltningens produkter, såsom grundläggande modeller och verktyg för modellhantering, klassifikationer, kodverk, termbanken, Snomed CT, metoder, vägledningar och anvisningar, användningsregler, informationsmallar med mera. Detta kan till exempel ske via en webbportal. Socialstyrelsen kommer inom ramen för sitt ansvarsområde se till att förvaltningens produkter distribueras.

Nätverk för erfarenhetsutbyte

De personer som är engagerade i införandet av den gemensamma informationsstrukturen behöver ha möjlighet att utbyta erfarenheter med kollegor i andra verksamheter. Socialstyrelsen kommer inom ramen för sitt arbete bilda nätverk för till exempel utbildning, handledning, metodanvändning och erfarenhetsutbyte.

It-stöd

För att underlätta införandet i kommuner och hos privata och idéburna utförare behöver it-leverantörer ha kunskap om gemensam informationsstruktur och hur den förhåller sig till olika standarder inom området. Leverantörerna behöver även ha kunskap om var och hur förvaltningsorganisationen tillhandahåller de metoder och verktyg som behövs för utvecklingsarbetet. När kommunerna gör upphandlingar av verksamhetssystem ska den gemensamma informationsstrukturen vara en grund för kravspecifikationen.

Referenser

---

1. Nationell Informationsstruktur – ett regeringsuppdrag inom Nationell IT-strategi för vård och omsorg. Stockholm: Socialstyrelsen; 2010.
2. Nationellt fackspråk för vård och omsorg – slutrapport. Stockholm: Socialstyrelsen; 2011.
3. Ändamålsenlig och strukturerad dokumentation – underlag för nationell samordning och finansiering – slutrapport. Stockholm: Socialstyrelsen; 2011.
4. Tillsynsrapport 2011- Hälso- och sjukvård och socialtjänst. Stockholm: Socialstyrelsen; 2011.
5. Metoder i det nationella fackspråket för vård och omsorg. Stockholm: Socialstyrelsen; 2011.